

Ks. Marek Chmielewski

PODSTAWY DUCHOWOŚCI AKCJI KATOLICKIEJ W POLSCE*

Dokładnie dwadzieścia lat temu, papież Paweł VI w adhortacji *Evangelii nuntiandi* (z dnia 8 XII 1975 r.) zawarł znamienne stwierdzenie: „Człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków, aniżeli nauczycieli; a jeśli słucha nauczycieli, to dlatego, że są świadkami” (EN 41).

Jeżeli dziś w Polsce, o której całkiem niedawno mówiło się z dumą: „semper fidelis” (zawsze wierna) i która wciąż chlubi się Papieżem-Polakiem, obserwujemy poważny kryzys wiary, czego wyrazem jest m.in. opowiedzenie się połowy społeczeństwa podczas ostatnich wyborów prezydenckich (19 XI 1995 r.) za pseudo-wartościami laickimi, to dlatego że — jak się wydaje — zabrakło autentycznych świadków wartości chrześcijańskich. Owszem, wielu jest nauczycieli wiary, zwłaszcza wśród duchowieństwa, ale by przekaz Ewangelii był skuteczny, potrzeba świadków, szczególnie wśród laikatu, gdyż — jak słusznie zauważa Jan Paweł II — „zjawisko sekularyzmu jest dziś naprawdę sprawą poważną. Dotyczy ono nie tylko jednostek, ale w pewnym sensie także całych wspólnot” (ChL 4).

Odradzająca się po 60. latach Akcja Katolicka w Polsce ma służyć właśnie formacji autentycznych postaw chrześcijańskich ludzi świeckich, zdolnych całym swoim zaangażowaniem, na wszystkich płaszczyznach życia odważnie dawać świadectwo wierze. Sobór Watykański II w Dekrecie o apo-

* Odczyt wygłoszony podczas inauguracji Akcji Katolickiej w Diecezji Radomskiej w Wyższym Seminarium Duchownym w Radomiu dnia 26 XI 1995 roku, opublikowany w: *Oblicza doskonałości chrześcijańskiej* („Duchowość w Polsce, t. 3), red. M. Chmielewski, Lublin 1996, s. 76-88 oraz w: „Biuletyn Akcji Katolickiej Diecezji Radomskiej” 1(1997), s. 42-56.

stolstwie świeckich stwierdza, że głównym celem Akcji Katolickiej jest „[...] apostołski cel Kościoła w zakresie ewangelizacji i uświęcania ludzi oraz urabiania na modłę chrześcijańską ich sumienia, by w ten sposób przepoić duchem ewangelicznym różne społeczności i środowiska” (DA 20). Z tego wynika, że Akcja Katolicka — wbrew wszelkim skojarzeniom nazwy z akcyjnością, aktywizmem lub po prostu z efektywnym działaniem — ma być przede wszystkim środowiskiem pogłębionego życia duchowo-religijnego, ale jednocześnie „środowiskiem, w którym zbierają się i organizują katolicy czynu”¹. Pielęgnowanie zatem chrześcijańskiej duchowości, którą należałoby określić jako apostołską², było i jest naczelną prerogatywą Akcji Katolickiej.

Pod pojęciem „duchowość” najogólniej biorąc rozumiemy typowe dla danej osoby lub środowiska, w którym ona żyje, sposoby i środki osiągania świętości. Z tym wiąże się zajęcie odpowiedniej postawy wobec fundamentalnych prawd wiary i nakazów moralnych, przy czym ta postawa wyraża się w trojakim odniesieniu do tychże prawd wiary i wartości chrześcijańskich: intelektualno-poznawczym, emocjonalno-wartościującym-motywacyjnym oraz behawioralnym, tzn. zachowaniowo-działaniowym³.

W oparciu o te założenia zostaną przedstawione w zarysie podstawowe przesłanki duchowości Akcji Katolickiej w Polsce. Jednakże najpierw trzeba poczynić jedno ważne zastrzeżenie. Otóż duchowość we właściwym znaczeniu, nie jest rezultatem odgórnych założeń programowych, lecz owocem doświadczenia

¹ J. Michalik, E. Frankowski, P. Jarecki, *Akcja Katolicka w Polsce. Propozycje doktrynalno-organizacyjne*, w: *Sakramenty uzdrowienia. Pomoc duszpasterskie w VI roku nowenny 1995/96*, red. E. Szczotok, A. Liskowacka, Katowice 1995, s. 358.

² Zob. M. Midali, *Spiritualità apostolica. Personali e vitali riferimenti fondanti*, Roma 1994, passim.

³ Zob. W. Słomka, *Teologia duchowości*, w: M. Chmielewski, W. Słomka, *Polscy teologowie duchowości*, Lublin 1993, s. 232.

Ducha Świętego działającego w sercach poszczególnych wierzących i w całych wspólnotach. Duchowości zatem nie można zaplanować, w przeciwieństwie do zadań i działań, które — aby były skuteczne — nie mogą być beztronską improwizacją. Duchowość wypracowuje się w całokształcie życia jednostki lub danego środowiska. Z uwagi na to, stanowczo przedwczesnym byłoby teraz definitywne rozstrzygnięcie o obliczu duchowym polskiej Akcji Katolickiej. Chcemy tu raczej wskazać na te trwałe i uniwersalne elementy najnowszego nauczania oraz praktyki Kościoła, które ściśle wiążą się ze wskazanym powyżej celem apostołsko-ewangelizacyjnym Akcji, i na których opiera się apostołat ludzi świeckich.

Podstawy duchowości Akcji Katolickiej w Polsce, zaczerpnięte z nauki Soboru Watykańskiego II, układają się w cztery zasadnicze grupy przesłanek. Każdą z nich — zgodnie z zasygnalizowaną powyżej koncepcją duchowości — wypadałoby omówić najpierw w aspekcie doktrynalnym, następnie wskazać na przeżyciowy i motywacyjny walor danej prawdy dla życia duchowego laikatu, i wreszcie — w trzecim ujęciu — zaproponować konkretne postulaty zachowań i działań laikatu zrzeszonego w Akcji Katolickiej, odzwierciedlające postawę, żywej, dojrzałej wiary. Wszakże — jak uczy św. Jakub Apostoł — „[...] wiara, jeśli nie byłaby połączona z uczynkami, martwa jest sama w sobie” (Jk 2, 17).

1. PODSTAWY CHRYSOLOGICZNO-SAKRAMENTALNE

U podstaw duchowości chrześcijańskiej jest Chrzest święty, mocą którego wierzący zostaje wszczepiony w Chrystusa i włączony we wspólnotę Jego Mistycznego Ciała, czyli w Kościół. Każdy zatem ochrzczony staje się współuczestnikiem i współodpowiedzialnym za dzieło zbawienia świata, które zapoczątkował Jezus Chrystus przez swe Misterium Paschalne (por. ChL 15). Dotyczy to także ludzi świeckich. „Chrzest bo-

wiem nie odrywa ich od świata, lecz powierza im powołanie, które właśnie w świecie, wewnątrz świata winno się urzeczywistniać...” (tamże). Tym powołaniem jest apostołstwo, rozumiane jako „uczestnictwo w samej zbawczej misji Kościoła i do tego właśnie apostołstwa sam Pan przeznacza wszystkich przez chrzest i bierzmowanie” (KK 33).

Wszyscy ochrzczeni, a więc przede wszystkim świeccy, stanowiący zdecydowana większość w Kościele, który „jest misyjny ze swej natury” (DM 2), mają obowiązek apostołstwa, od którego nikt nie może się wymówić bez poniesienia wielkiej szkody duchowej. „Każdy chrześcijanin jest wszędzie i zawsze apostołem już przez to, że jest chrześcijaninem — stwierdza Karl Rahner. — Być chrześcijaninem i być apostołem to w gruncie rzeczy to samo. [...] Każdy jest apostołem już przez to samo i w tej mierze, w jakiej jest chrześcijaninem”⁴ (por. KK 17).

Źródłem mocy do pełnienia tej odpowiedzialnej misji są przede wszystkim sakramenty święte i modlitwa, przez które chrześcijanin wchodzi w ścisłą zażyłość z Chrystusem. „Owocność apostołstwa świeckich zależy od ich żywotnego zjednoczenia z Chrystusem [...] — czytamy w soborowym Dekrecie o apostołstwie świeckich. — To życie w najgłębszym zjednoczeniu z Chrystusem w Kościele podtrzymują pomoce duchowe, wspólne wszystkim wiernym, zwłaszcza czynny udział w świętej liturgii” (DA 4).

Zrozumiałą jest więc rzeczą, że członkowie Akcji Katolickiej odznaczać się będą głębokim kultem eucharystycznym oraz częstym korzystaniem z sakramentu pojednania i pokuty. Przed wojną w Polsce w Polsce miał miejsce wielce wymowny fakt, iż VIII Zjazd Akcji Katolickiej w Inowrocławiu w 1927 r., przekształcono w Kongres Eucharystyczny⁵. Życie eucharystyczne bowiem jest „punktem ogniskowym” Akcji Kato-

⁴ K. Rahner, *O możliwości wiary dzisiaj*, Kraków 1983, s. 250.

⁵ Zob. S. Koperek, *Idee przewodnie polskich Kongresów Eucharystycznych*, w: *Eucharystia źródłem życia*, red. S. Grzybek, Kraków 1987, s. 31.

lickiej — jak pisał kard. A. Bertram⁶.

Ponadto świeccy skupieni w Akcji Katolickiej powinni także głęboko rozważać swoją godność dziecka Bożego, otrzymaną na chrzcie św. Nie wolno zapomnieć o sakramencie bierzmo- wania, który — niestety — wydaje się wciąż mało doceniany w praktyce duszpasterskiej. Tymczasem namaszczenie Duchem Świętym, dokonujące się w tym sakramencie, jest niezbędne do odważnego i owocnego apostołstwa ludzi świeckich.

Jak z powyższego widać, duchowość członków Akcji Kato- lickiej opierać się będzie głównie na tzw. sakramentach inicja- cji chrześcijańskiej (por. DA 3). Apostolat, tak duchownych, jak i świeckich, jeżeli nie jest głęboko osadzony w życiu sa- kramentalnym, szybko okazuje się nieautentyczny i bez- owocny, przez co zadaje kłam nakazowi misyjnemu Chrystusa (por. Mt 28,19-20).

W tym miejscu warto dodać rzecz bardzo ważną. Otóż wszczęcie w Chrystusa przez chrzest św. czyni chrześcija- nina uczestnikiem i „kontynuatorem” trzech zasadniczych po- słannictw Chrystusa: kapłańskiego, prorockiego i królewskie- go, które stanowią samą istotę apostołstwa. W Akcji Katolic- kiej to apostołstwo ma charakter zorganizowany i skoordyno- wany, co różni je znacznie od jakichkolwiek partykularnych przedsięwzięć na rzecz rozkrzewiania wiary. Te trzy posła- nictwa Chrystusa w apostołstwie członków Akcji Katolickiej omówimy bardziej szczegółowo nieco dalej.

2. PODSTAWY EKLEZJOLOGICZNO-WSPÓLNOTOWE

Przyjęty chrzest pociąga za sobą daleko idące konsekwen- cje. Jedną z nich jest to, że świeccy chrześcijanie nie tylko że należą do Kościoła na zasadzie biernego uczestnictwa, ale są

⁶ Zob. A. Bertram, *W służbie ideałów Akcji Katolickiej*, Poznań 1938, s. 177-180.

Kościółem (por. ChL 9). Co więcej — „tylko w tajemnicy Kościoła, jako tajemnicy komunii, objawia się «tożsamość» świeckich, ich autentyczna godność. A tylko w obrębie tej godności można określić ich powołanie i misję w Kościele i w świecie” — uczy Jan Paweł II (ChL 8).

W takiej perspektywie nie można wyobrazić sobie, aby jakiegokolwiek apostołstwo, a tym bardziej apostołstwo Akcji Katolickiej dokonywało się inaczej jak tylko w Kościele i z Kościołem, który jest wspólnotą (*comunio*). „Komunia jest równocześnie źródłem i owocem misji: komunია jest misyjna, misja zaś służy komunii” (ChL 33). Ta wspólnota Kościoła posiada dwa wymiary, w których jednakowo działa Duch Święty: hierarchiczny — reprezentowany przez duchownych, i charyzmatyczny — właściwy wszystkim tym, którzy wprost nie należą do hierarchii⁷. Akcja Katolicka, sytuująca się w wymiarze charyzmatycznym Kościoła, stanowi konkretną formę współpracy z apostołstwem hierarchicznym i jako taka podporządkowana jest hierarchii Kościoła.

Ta ścisła współpraca laikatu zrzeszonego w Akcji Katolickiej z hierarchią w zakresie realizacji apostołskich celów Kościoła, przybiera formę trwałego zobowiązania. Z tej racji Vaticanum II nie waha się określić Akcji Katolickiej mianem urzędu, co potwierdził także Jan Paweł II w adhortacji *Christifideles laici*⁸. Warto podkreślić, że spośród bardzo wielu współczesnych form zrzeszeniowego zaangażowania świeckich, tylko Akcji Katolickiej Kościół oficjalnie nadaje rangę urzędu, analogicznie do urzędu kapłanów, diakonów i katechistów.

Wyjaśnijmy od razu, że w myśl Kodeksu Prawa Kanonicznego „Urząd kościelny jest jakimkolwiek ustanowionym na stałe zadaniem z postanowienia czy to Bożego czy kościelnego

⁷ Zob. S. Nagy, *Duch Święty w strukturze i życiu Kościoła*, w: *Chrześcijanin w Kościele*, red. J. Majka, Wrocław 1979, s. 37-56.

⁸ Por. KK 33, 20; DA 24; DM 15; ChL 31.

dla realizacji celu duchowego” (KPK kan. 145 § 1). Akcja Katolicka jest więc urzędem kościelnym wiernych świeckich, należącym do fundamentalnej struktury Kościoła i sprawowanym społecznie⁹. Jest to dość charakterystyczna cecha, pozwalająca mówić o odrębnej duchowości Akcji Katolickiej, podobnie jak kapłaństwo jako urząd w Kościele ma swoją specyficzną duchowość.

Współpraca wiernych świeckich z hierarchią w realizacji celów apostołskich Kościoła w niczym nie ogranicza słusznej ich podmiotowości eklezjalnej i autonomii działania. Wyraźnie uczy o tym Sobór w słowach: „Świeccy powinni podjąć trud odnowy porządku doczesnego jako własne zadanie i spełniać je bezpośrednio i zdecydowanie, kierując się światłem Ewangelii i duchem Kościoła, przynagleni miłością chrześcijańską” (DA 7).

Świeccy, zaangażowani w Akcji Katolickiej nie występują więc w imieniu hierarchii, czy na wyraźne jej polecenie¹⁰, ale — ponieważ należą do tej samej wspólnoty uczniów Chrystusa — zgodną współpracą dają świadectwo autentycznej jedności, o którą Pan przed Męką modlił się dla swoich uczniów (por. J 17,20-21). Ta jedność jest najbardziej skutecznym narzędziem ewangelizacji.

Wyrazem współpracy jest m.in. zasada organizacyjna, polegająca na tym, że Akcja Katolicka ma strukturę parafialną. Parafia bowiem, jak przypomina Papież w adhortacji *Christifideles laici*, „jest niejako ostatecznym umiejscowieniem Kościoła, a poniekąd samym Kościołem zamieszkującym pośród swych synów i córek” (nr 26). W ten sposób parafia, określana także jako „wspólnota eucharystyczna, czyli wspólnota zdolna do sprawowania Eucharystii” (tamże), jest dla Akcji Katolickiej miejscem konkretnej służby Kościołowi i środowiskiem doświadczenia samej tajemnicy Kościoła, który — jak uczy Sobór — „jest w Chrystusie niejako sakramentem, czyli zna-

⁹ Zob. M. Duda, *Akcja Katolicka? Tak!*, Częstochowa 1995, s. 46.

¹⁰ J. Michalik, E. Frankowski, P. Jarecki, art. cyt., s. 360.

kiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego” (KK 1). Z kolei zaangażowanie Akcji Katolickiej w życie wspólnoty parafialnej dostarcza naoczny przykład apostołstwa wspólnotowego, gromadząc w jedno wszelkie występujące w jej obrębie różnorakie charyzmaty, zapał oraz zdolności poszczególnych ludzi i wszczepiając je w powszechność Kościoła (por. DA 10; ChL 27).

Ta „parafialność” Akcji Katolickiej jest znamienym wyróżnikiem wśród innych zrzeszeń chrześcijańskich, które zasadniczo mają charakter ponadparafialny, ponaddiecezjalny, a nawet międzynarodowy.

Innym przejawem współpracy świeckich zrzeszonych w Akcji Katolickiej z hierarchią Kościoła jest fakt, że na czele każdej grupy parafialnej, i odpowiednio na każdym wyższym poziomie organizacyjnym, ustanowiony jest asystent kościelny w osobie kapłana. Pełni on nie tyle rolę „cenzora”, czuwającego nad ortodoksją i ortopraksją apostołatu Akcji Katolickiej, co przede wszystkim jest widzialnym znakiem łączności i jedności obydwu wymiarów Kościoła.

Jak ważną dla Kościoła jest taka postawa członków Akcji Katolickiej świadczy wymownie soborowy Dekret o apostołstwie świeckich, gdzie czytamy, że apostołska aktywność odpowiednio uformowanych świeckich „jest do tego stopnia konieczna, iż bez nich apostołstwo samych pasterzy nie może zwykle być w pełni skuteczne. Świeccy bowiem, ożywieni duchem prawdziwie apostołskim, uzupełniają to, czego nie dostaje ich braciom, i pokrzepiają ducha zarówno pasterzy, jak i reszty wiernego ludu” (DA 10).

3. ŚWIECKOŚĆ JAKO PRZESŁANKA DUCHOWOŚCI AKCJI KATOLICKIEJ

Stwierdzenie, że apostołat laikatu dopełnia w sposób nieodzowny wysiłki pasterzy wynika stąd, że jest to apostołat na

wskroś świecki. Oznacza to, że działalność ewangelizacyjna Akcji Katolickiej ma obejmować wszystkie wymiary życia człowieka naszych czasów. Jest to zatem apostołat integralny.

Akcja Katolicka, to przecież zrzeczenie ludzi świeckich. „Zadaniem zaś ludzi świeckich, z tytułu właściwego im powołania, — uczy Sobór — jest szukać Królestwa Bożego zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej. Żyją oni w świecie, to znaczy pośród wszystkich razem i poszczególnych spraw i obowiązków świata i w zwyczajnych warunkach życia rodzinnego i społecznego, z których niejako utkana jest ich egzystencja. Tam ich Bóg powołuje, aby wykonywując właściwe sobie zadania, kierowani duchem ewangelicznym przyczyniali się do uświęcenia świata na kształt zaczynu, od wewnątrz niejako, i w ten sposób przykładem zwłaszcza swego życia, promieniując wiarą, nadzieją i miłością, ukazywali innym Chrystusa. Szczególnym więc ich zadaniem jest tak rozświetlać wszystkie sprawy doczesne, z którymi ściśle są związani, i tak nimi kierować, aby się ustawicznie dokonywały i rozwijały po myśli Chrystusa, i aby służyły chwale Stworzyciela i Odkupiciela” (KK 31).

To uświęcanie i przeobrażanie świata przez świeckich na sposób „zaczynu” z tytułu przyjętego chrztu dokonuje się w ścisłej więzi z Chrystusem i w imię Chrystusa, czego wyrazem są wspomniane wcześniej trzy posłannictwa, jakie On powierza swoim uczniom: kapłańskie, prorockie i królewskie. W takim duchu świeccy mają pełnić właściwe im apostołstwo.

Pełnienie posłannictwa kapłańskiego przez świeckich, chociaż różne stopniem od kapłaństwa urzędowego, polega na składaniu Bogu przez Chrystusa w Duchu Świętym duchowych ofiar i uświęcaniu siebie oraz bliźnich przez pobożne oraz pokorne wypełnianie swoich obowiązków. „Wszystkie bowiem ich uczynki, modlitwy i apostołskie przedsięwzięcia, życie małżeńskie i rodzinne, codzienna praca, wypoczynek ducha i ciała, jeśli odbywają się w Duchu, a nawet utrapienia żywota, jeśli cierpliwie są znoszone, stają się duchowymi ofia-

rami miłymi Bogu przez Jezusa Chrystusa” — czytamy w konstytucji *Lumen gentium* (KK 35).

Drugie z Chrystusowych posłańnictw — prorockie, bezpośrednio wiąże się z przekazywaniem Ewangelii, której moc — mówiąc słowami dokumentów soborowych — ma jaśnieć w życiu codziennym, rodzinnym i społecznym (por. KK 35). „Nieliczone okazje nadarzają się świeckim do uprawiania apostołstwa w zakresie szerzenia Ewangelii i uświęcania. Sam przykład chrześcijańskiego życia i dobre uczynki, spełniane w duchu nadprzyrodzonym, posiadają już siłę pociągania ludzi do wiary i do Boga. [...] Tego rodzaju apostołstwo nie polega na samym tylko świadectwie życia. Prawdziwy apostoł szuka okazji głoszenia Chrystusa i słowem, bądź to niewierzącym, by ich doprowadzić do wiary, bądź wierzącym, by ich pouczyć, umocnić i pobudzić do gorliwszego życia” (DA 6). Niemniej jednak nie sposób przecenić roli osobistego świadectwa w przepajaniu współczesnej kultury treścią orędzia ewangelicznego, tym bardziej, że „rozdźwięk między Ewangelią a kulturą jest bez wątpienia dramatem naszych czasów” (por. EN 20-21).

Świeckość zaangażowanych apostołsko katolików najbardziej wyraża się w pełnieniu posłańnictwa królewskiego, dzięki któremu rozszerzać się będzie Królestwo Boże w świecie: „królestwo prawdy i życia, królestwo świętości i łaski, królestwo sprawiedliwości, miłości i pokoju”, jak głosi prefacja mszalna na Uroczystość Chrystusa Króla Wszechświata. Dotyczy ono w pierwszym rzędzie samych uczniów Chrystusa, którzy powinni pielęgnować w sobie stan królewskiej wolności „[...] i przez zaparcie się siebie oraz przez życie święte pokonywali w sobie samych panowanie grzechu; aby służąc Chrystusowi w bliźnich, przywodzili również braci swoich pokorą i cierpliwością do Króla, któremu służyć — znaczy panować” (KK 36).

Jan Paweł II poszerza horyzonty królewskiego posłańnictwa wiernych świeckich wzywając ich bardzo wiele razy na różnych kontynentach do budowania „cywilizacji miłości”. Jest

ona „celem, do którego winny zmierzać wszystkie wysiłki w dziedzinie społecznej i kulturalnej, a także ekonomicznej i politycznej” (DM 14). Jej charakterystyczną cechą jest prymat „być” przed „mieć”, bardziej miłość i miłosierdzie aniżeli sprawiedliwość oraz pierwszeństwo etyki przed techniką. „Obowiązek budowania cywilizacji prawdy i miłości w świecie współczesnym — mówił Jan Paweł II podczas Jubileuszowego Roku Odkupienia 1983 — to jest obowiązek i zadanie Kościoła [...]. Jest to również zadanie i powołanie każdego chrześcijanina, wynikające z wiary w Chrystusa i z przynależności do jego Kościoła. Chrześcijanin na wzór Chrystusa winien ożywiać rzeczywistość świata współczesnego duchem Ewangelii i ukazywać na co dzień, przykładem swego zaangażowania, że możliwe jest lepsze współżycie między ludźmi w sprawiedliwości, prawdzie i poszanowaniu godności osoby ludzkiej [...]”¹¹.

Jak z powyższego widać, działalność apostołska świeckich skupionych w szeregach Akcji Katolickiej ma zdecydowanie wymiar duchowy. Nie polega na podejmowaniu spektakularnych przedsięwzięć, mających na celu obalenie doczesnych struktur władzy czy ekonomii, ale na skutecznym „przemianianiu świata poczynając zawsze od siebie”. Współbrzmi to z myślą Soboru Watykańskiego II, który uczy: „Świeccy wypełniając to posłannictwo Kościoła, prowadzą działalność apostołską zarówno w Kościele, jak i w świecie, tak w porządku duchowym, jak i świeckim, doczesnym, i chociaż te porządki się różnią, to jednak w jednym planie Bożym tak są ze sobą zespolone, że sam Bóg pragnie cały świat przekształcić w Chrystusie w nowe stworzenie” (DA 5).

W integralności apostołstwa Akcji Katolickiej należałoby upatrywać jej inność i w jakimś stopniu nadrzędność w stosunku do współczesnych wspólnot i ruchów, które albo bardziej nastawione są na osobiste nawrócenie za cenę pewnego

¹¹ Jan Paweł II, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, Rzym 1986, s. 284.

zdystansowania się od spraw doczesnych, albo bardziej angażują się w działalność charytatywną, w sprawy kultury, ekonomii, czy polityki, zaniedbując indywidualne życie duchowe swoich członków. Tymczasem, wydaje się, że Akcja Katolicka, bazując mocno na społecznej nauce Kościoła, potrafi umiejętnie połączyć indywidualną i wspólnotową formację swoich członków z liczącą się społecznie działalnością na rzecz promocji osoby ludzkiej jako „obrazu i podobieństwa Boga”.

Mówiąc inaczej, specyfiką Akcji Katolickiej z uwagi na świecki charakter jej członków powinna być duchowość inkarnacyjna. Oznacza to, że Jezus Chrystus przyjął ciało i wszedł w ludzki świat, aby go odkupić. To dzieło Wcielenia i Odkupienia, a raczej dzieło Odkupienia przez Wcielenie, mają kontynuować wierzący w Niego aż do skończenia świata przez postawę czynnego przeobrażania świata, w który są wcieleni.

4. FORMACYJNO-DUCHOWY CHARAKTER AKCJI KATOLICKIEJ

Zachowanie równowagi pomiędzy przemianą siebie, a przemianą świata w duchu ewangelicznym, jest miarą dojrzałości duchowej członków Akcji Katolickiej¹², osiągananej na drodze permanentnej i systematycznej formacji.

Znamienne jest to, że w publikacjach na temat odradzającej się Akcji Katolickiej w Polsce mocno podkreśla się, że do samej jej natury należy inspiracja duchowo-religijna i moralna. Specyfiką zatem duchowości Akcji Katolickiej powinna być gruntowna i systematyczna formacja w tym zakresie. Zgodnie z zasadą autonomii świeckich w Kościele i ścisłej współpracy z hierarchią, wspomniana formacja mogłaby być prowadzona

¹² Zob. P. Scabini, *Azione cattolica, w: Dizionario enciclopedico di spiritualità*, red. E. Ancilli, Roma 1990, s. 259.

przez świeckich, oczywiście przy współpracy przygotowanych teologicznie i duchowo kapłanów oraz osób konsekrowanych¹³.

Z uwagi na cel, jakim jest — zdaniem biskupa Piotra Jareckiego — „przede wszystkim przywrócenie społecznego wymiaru tożsamości wiary katolickiej”¹⁴, jak i ze względu na antropologiczny fakt, że łaska nie niszczy natury, wydaje się, że prawidłowa formacja członków Akcji Katolickiej posiadać będzie następujące fazy lub raczej płaszczyzny, mianowicie: ludzką, społeczną, chrześcijańską i duchową. Chodzi o to, aby świecki, wchodzący w szeregi Akcji Katolickiej był osobowością dojrzałą, zdolną do odpowiedzialnego i kompetentnego „funkcjonowania” w ludzkiej społeczności, nie tylko jako zwykły obywatel, ale jako autentyczny świadek Chrystusa, pozostający z Nim w głębokiej duchowej więzi. Wydaje się więc, że w programie formacji duchowo-religijnej członków Akcji Katolickiej powinny się znaleźć treści służące podbudowaniu poczucia własnej godności osobowej, treści z zakresu społecznej nauki Kościoła, dogmatyka katolicka oraz całościowa wizja rozwoju duchowego chrześcijanina od pierwszego nawrócenia aż po zjednoczenie mistyczne.

Taki zakres formacji należałoby oprzeć na całym bogactwie doktrynalnym Kościoła Katolickiego. Nie może zatem zabraknąć w programie formacyjnym członków Akcji Katolickiej studium pism Ojców Kościoła, św. Tomasza, dzieł mistyków katolickich oraz najnowszego nauczania Kościoła, tzn. dokumentów Soboru Watykańskiego II, dokumentów Jana Pawła II, a przede wszystkim *Katechizmu Kościoła Katolickiego*.

Dla owocnego apostołstwa nie wystarczy jednak sama formacja intelektualna laikatu, nawet bardzo pogłębiona. Koniecznym, a wręcz pierwszoplanowym zadaniem staje się systematyczna praca nad sobą pod czujną opieką odpowiednio przygotowanych formatorów duchowych, spowiedników i kie-

¹³ Zob. J. Michalik, E. Frankowski, P. Jarecki, art. cyt., s. 361.

¹⁴ Tamże, s. 371.

rowników duchowych¹⁵. Wielowiekowe doświadczenie Kościoła Katolickiego pokazuje, że wręcz niemożliwa jest rzetelna formacja duchowa bez pomocy ojca duchowego.

W tym miejscu pojawia się problem wzorców życia duchowego, które najbardziej odpowiadałyby potrzebom formacji laikatu w ramach Akcji Katolickiej. Zanim zostanie dokonany ostateczny wybór Patrona odradzającej się Akcji Katolickiej w Polsce, warto przypomnieć wskazanie Soboru, że „doskonałym wzorem takiego życia duchowego i apostołskiego jest Najświętsza Maryja Panna, Królowa Apostołów [...]” (DA 4). Nie przypadkowo z Akcji Katolickiej zrodziły się niektóre ruchy maryjne w świecie (np. Legion Maryi) lub formy pobożności. Także w Polsce duchowa sylwetka Matki Boga jest szczególnie bliska i czytelna, zwłaszcza dla tych, którzy twórczo przeżywają swoje chrześcijaństwo (grupy pielgrzymkowe, kółka różańcowe, dzieła miłosierdzia itp).

Niezależnie od tego w centrum uwagi formatorów i formowanych musi znaleźć się powszechne powołanie do świętości, które „nie jest zwykłym nakazem moralnym, lecz niezbywalnym wymogiem tajemnicy Kościoła” (ChL 16). Nie można bowiem zapominać, że chrześcijanie z racji chrztu św., zwłaszcza świeccy, „są upoważnieni i zobowiązani do tego, by świętość swojego «być» okazywali w świętości wszystkich swoich «działań»” (tamże).

Powyższe założenia co do formacji, odpowiednie do specyfiki apostołatu ludzi świeckich, implikują z kolei konieczną elitarność zrzeszonych w Akcji Katolickiej. Członkowie Akcji Katolickiej powinni zatem ze względu na wymogi formacyjne i samowychowawcze stanowić elitę, jednak nie w sensie izolowania się od innych, czy wywyższania się. Mówiąc o elicie

¹⁵ Z myślą o formacji formatorów dla Akcji Katolickiej, Senat Akademicki KUL, uchwałą z 26 VI 1995 r., powołał do istnienia Katedrę Duchowości Akcji Katolickiej w ramach Sekcji Teologii Duchowości przy Wydziale Teologii.

mamy na myśli środowisko radykalnego życia duchowo-religijnego, będącego w zlaicyzowanym świecie swoistą katolicką awangardą. Tylko w ten sposób „Akcja Katolicka stawiająca sobie za cel formację religijno-moralną, może stać się szkołą prawych i kompetentnych polityków oraz działaczy społecznych, którzy poświęcą się służbie dobru wspólnemu”¹⁶, a tym samym skutecznie przyczynić się do promocji katolickiego laikatu.

8 XII 1995 r. przypada 30-lecie zakończenia obrad Soboru Watykańskiego II, który dokonał epokowego zwrotu w życiu i posłannictwie Kościoła w świecie współczesnym. Na razie zwrot ten najbardziej widoczny jest w płaszczyźnie doktrynalnej, czego skromną ilustracją jest przytoczona powyżej wizja posłannictwa i duchowości laikatu. Czas najwyższy, aby owoce Soboru stawały się coraz bardziej widoczne w płaszczyźnie życia codziennego, nie tylko chrześcijan, ale wszystkich ludzi, którzy — w myśl Konstytucji dogmatycznej o Kościele tegoż Soboru — powołani są do bycia jednym Ludem Bożym (por. KK 13).

W tym właśnie celu z inicjatywy Ojca Świętego Jana Pawła II reaktywuje się w Polsce Akcję Katolicką, która, poprzez integralne, konkretne i zorganizowane świadectwo żywej wiary, powinna stać się awangardą intelektualno-moralną polskiego katolicyzmu i zabezpieczyć fundamenty narodowej tożsamości. W tym sensie — jak słusznie zauważa Stanisław Krajski — Akcja Katolicka jest ostatnią szansą dla Polski¹⁷.

¹⁶ J. Michalik, E. Frankowski, P. Jarecki, art. cyt., s. 365.

¹⁷ S. Krajski, *Akcja Katolicka ostatnia szansa dla Polski*, Warszawa 1995.